

prikazi i recenzije

Hrvati i Bugari: diplomacija, politika, kultura i znanost. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog povodom 30. obljetnice uspostave diplomatskih odnosa između Republike Bugarske i Republike Hrvatske, te 25. obljetnice uspostave znanstvene suradnje između Bugarske akademije znanosti i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Zagreb, 28. – 30. rujna 2022.). Damir KARBIĆ – Tihana LUETIĆ (ur.), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2024., 469 str.

U izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 2024. godine objavljen je zbornik *Hrvati i Bugari. Diplomacija, politika, kultura i znanost*. Zbornik je izdan kao rezultat znanstvenog skupa održanog 2022. godine povodom obilježavanja 30. obljetnice uspostave diplomatskih odnosa između Republike Bugarske i Republike Hrvatske te 25. obljetnice uspostave znanstvene suradnje između Bugarske akademije znanosti i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. To odražava i naslovna ilustracija, koja prikazuje primanje vjerodajnica prvog veleposlanika Republike Bugarske od strane predsjednika Republike Hrvatske.

Zbornik se sastoji od uvodne riječi, dvadeset četiri rada te podataka o autorima. Radovi su napisani hrvatskim ili bugarskim jezikom, uz duži sažetak na tim jezicima te kraći sažetak na engleskom. Znatna dio članaka popraćen je ilustrativnim materijalom poput fotografija i preslika arhivske građe. U zborniku se oslikava bogata paleta hrvatsko-bugarskih političkih, gospodarskih i kulturnih odnosa od srednjeg vijeka do naših dana.

Knjiga započinje istraživanjima koje se odnose na razdoblje srednjovjekovlja. Zoran Ladić u prilogu “Crtice iz odnosa Bugara i Dubrovčana u kasnom srednjem vijeku” (1–20) analizira pojedine aspekte seobe Bugara u dubrovačko područje zbog osmanskih osvajanja te njihova nastojanja oko uklapanja u dubrovačko društvo. Zrinka Novak u doprinosu “Religijski dodiri i veze Bugara i Hrvata na primjeru štovanja svetaca. Kult sv. Petke (Venerande) na prostoru srednjovjekovne i ranonovovjekovne Dalmacije i Hrvatske” (21–49) sagledava širenje kulta sv. Paraskeve Trnovske u srednjovjekovnoj Dalmaciji i drugim hrvatskim zemljama.

Jednom od vođa hrvatskog preporoda posvećen je članak Nauma Kajčeva naslovljen “Bugari u nacionalnim idejama Ivana Kukuljevića Sakcinskog” (51–63). Autor analizira Kukuljevićevo gledanje uloge Bugara u zajednici slavenskih naroda na temelju pripovijetke “Bugarin”.

Značajan broj radova posvećen je bugarskim poveznicama u životu i djelovanju biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Tako Filip Šćurić u članku “Biskup Strossmayer i školovanje bugarskih đaka u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća” (65–75) proučava biskupovu potporu školovanju Bugara u Zagrebu, donosi imena najistaknutijih bugarskih učenika

te spominje njihov doprinos bugarskom društvu. U zajedničkom radu autorica Zlate Živaković-Kerže, Mariyane Stamove te Marije Benić Penave pod naslovom “Hrvatsko-bugarske veze u zapisima *Glasnika biskupija Đakovačke i Srijemske*” (77–93) obrađena su pisma i okružnice biskupa Strossmayera u kojima se spominju Bugari, napisana u kontekstu promicanja slavenskog jedinstva i crkvene unije. Mirko Ćurić u doprinosu “Prigodnica bugarskog književnika i političara Dimitrija Popova i njezin pragmatički i kulturološki aspekt” (95–104) analizira prigodnu pjesmu D. Popova iz 1899. godine u kojoj se ističe velikodušna podrška biskupa Strossmayera kulturnom razvoju slavenskih naroda.

Sljedeći korpus radova odnosi se na različite aspekte hrvatsko-bugarskih odnosa s početka 20. stoljeća i međuratnog razdoblja, obilježene razvojem neoslavizma te raznovrsnim kontaktima dvaju naroda na obrazovnom, kulturnom i sportskom području. Kiril Iliev u radu “Sveslavenski kongres u Sofiji i gospodarski projekti neoslavizma” (105–117) osvrće se na kongres u Sofiji 1910. godine, koji je u okvirima neoslavizma promovirao bugarsko-srpsku gospodarsku suradnju. U članku Svetlozara Eldarova “Deset hrvatskih putopisa o Bugarskoj” (119–135) analizirani su putopisi hrvatskih autora, nastali od 1885. do 1911. godine pod utjecajem slavenofilskih ideja te prožeti naklonošću prema Bugarima. Marko Kolić u radu “Bugarski studenti na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu između 1918. i 1941.” (137–179) na temelju upisnih listova (*nacionala*) donosi statističku analizu bugarske studentske populacije u povijesnom kontekstu međuraća. Tihana Luetić u članku “Hrvatski povjesničar Ferdo Šišić i Bugari” (181–196) ističe osobni interes hrvatskog povjesničara Ferde Šišića (1869. – 1940.) za Bugare i bugarsku povijest na temelju njegove korespondencije s bugarskim povjesničarom Vasilom Zlatarskim. Antoaneta Balčeva u radu naslovljenom “‘Pustolov pred vratima’ Milana Begovića na repertoaru Narodnog kazališta u Sofiji” (197–217) sagledava posebnosti bugarsko-hrvatskog kulturnog dijaloga krajem 1920-ih na primjeru izvođenja drame hrvatskog autora u interpretaciji bugarskog redatelja Hrisana Cankova. Diana Glasnova u radu “Bugarski diplomat Dimitar (Minčo) Nestorov – hrvatski pogled na njegov život” (219–234) istražuje malo poznate crtice iz života bugarskog diplomata te njegovu povezanost s hrvatskom obitelji Mažuranić. Ivaylo Načev u članku “Gimnastički pokret u jugoistočnoj Europi: usporednice i veze bugarskog ‘Junaka’ i hrvatskog ‘Sokola’ do Drugog svjetskog rata” (235–250) proučava socijalni fenomen gimnastičkog pokreta kao sredstvo tjelesnog i domoljubnog odgoja.

Dramatičnim zbivanjima druge polovice 20. stoljeća posvećen je sljedeći niz radova, vezan uglavnom uz političko-diplomatske odnose. Nikolaj Kočankov u doprinosu “Hrvatsko-mađarska proturječja u godinama Drugog svjetskog rata i bugarska diplomacija” (251–281) na temelju diplomatske korespondencije izdvaja interese koji su oblikovali bilateralne odnose NDH i Bugarske tijekom rata te utjecali na stav Sofije prema hrvatsko-mađarskim sporovima glede Međimurja. Irina Ognjanova u radu “Vlast, vjera i crkva u Hrvatskoj (1945. – 1953.)” (283–314) progovara o nastojanjima komunističkog režima u Jugoslaviji homogenizirati stanovništvo putem oštrog potiskivanja vjerskih zajednica s posebnim ciljanjem na Katoličku Crkvu kao političkog neprijatelja. Suradničkim pothvatima Hrvata i Bugara u iseljeništvu bavi se Spas Tašev

u članku “Zajedničke diplomatske inicijative emigrantskih organizacija Hrvata i makedonskih Bugara u razdoblju 1950. – 1990.” (315–326). Autor piše o prosvjedima i diplomatskim akcijama dvaju naroda u SAD-u, Kanadi i Argentini, između kojih ističe uručivanje “Deklaracije o stanju u Jugoslaviji” glavnom tajniku Ujedinjenih naroda 1969. godine. Bugarska službena politika potpore neovisnosti Hrvatske u previranjima 1990. – 1992. godina te neslužbeni kontakti Zagreba i Sofije u tom razdoblju čine središte istraživanja Bisera Bančeva naslovljenog “Bugarska i neovisnost Hrvatske (1990. – 1992.)” (327–343).

Završna skupina radova posvećena je književnim, jezičnim i glazbenim poveznicama. Krešimir Belošević u radu “Bugarski mozaik (Bugarske teme u hrvatskoj enciklopedistici i leksikografiji do 1950. godine)” (345–366) analizira natuknice vezane uz bugarsku tematiku koje se nalaze u sedamnaest različitih leksikografskih izdanja, počevši od Sušnik – Jambrešićeva rječnika 1742. godine. Evelina Gvozdanova u članku “Purizam u bugarskome književnom jeziku” (367–375) prikazuje fenomen jezičnog purizma u Bugarskoj, njegov povijesni razvoj, ulogu tijekom bugarskog preporoda i početkom 20. stoljeća, te utjecaj na različite segmente društva. Vjekoslava Jurdana u radu “‘Mali Bugarin’ Viktora Cara Emina u časopisu *Mladi Hrvat*” (377–400) istražuje publikacije s bugarskom tematikom u hrvatskom časopisu za djecu i mlade u kontekstu balkanskih ratova 1912. – 1913. godine. Ljudmila Mindova u članku “Žene u bugarskoj kroatistici” (401–414) naglašava vodeću ulogu ženaznanstvenica u bugarskoj suvremenoj kroatistici uz izdavanje najznačajnijih predstavnica te središnjih tema njihova istraživačkog interesa. Ina Hristova u radu “Intervju u hrvatsko-bugarskim književnim odnosima (u razdoblju nakon 1989.)” (415–429) istražuje bugarsku recepciju hrvatske književnosti na temelju intervjua s Miljenkom Jergovićem, Slavenkom Drakulić, Dubravkom Ugrešić i drugim autorima objavljenim u bugarskoj periodici. U članku “Bugarin u hrvatskim i Hrvat u bugarskim frazemima” (431–440) autorica Ana Vasung analizira značenje etnonimskih sastavnica *Bugar*, *Bugarin* u hrvatskim frazemima te *хърватин* u bugarskim frazemima kao etničkih stereotipa, verificirajući njihovo značenje te stvarnu povezanost sa živom riječi. Hrvatsko-bugarska glazbena suradnja tema je članka Alojzija Prosolija “Hrvatska i bugarska glazba i tekstovi u časopisima *Musica Sacra* te u zbornicima dviju Akademija” (441–466). Autor se osvrće na novije suradničke projekte, posebice publikacije i festivale koji su pridonijeli ojačavanju kulturnih veza između dvaju naroda.

Zbornik predstavlja vrijedan doprinos proučavanju hrvatsko-bugarskih odnosa, produbljujući poznate teme i otvarajući nova obzorja istraživanja. U širem smislu knjiga predložava plodotvornost međukulturalnih studija koje bacaju novo svjetlo na povijesno i kulturno nasljeđe pojedinih naroda te iznova potvrđuju vrijednost suradnje i dijaloga kao načina suživota u različitosti.

Myroslava Mostepaniuk